

Sobre el documental (o la percepció dels fets)

Mostrar la realitat objectiva mitjançant l'art és gairebé impossible o molt difícil. El documental només produeix efectes de veritat, és una reconstrucció feta de pedaçs de realitat. El documentalista és com un sastre que artificiosament teixeix efectes de veritat. El documentalista, el periodista i tots els professionals que treballen amb la informació.

El documental que se'ns mostra ha passat pel sedàs d'un cervell humà, ha passat pel filtre d'uns valors o interessos. Els documentals són com un poema, són tot allò que mostren i tot allò que amaguen. Grierson ja ho deia: és la interpretació creativa de la realitat. A través de l'edició, de la barreja d'imatges fixes i en moviment i sons: veu, música i sorolls, el periodista troba efectes de veritat o realitat. Quan veiem un documental, sembla real, encara que no ho és, és només una recreació.

Un bon documental no hauria de quedar-se en la recreació estètica, hauria d'anar més enllà. Ha d'anar dirigit a un públic concret, amb la finalitat de convèncer sobre uns nous valors més humans. Ja no es tracta de filmar -això ho sap fer tothom-; és tracta d'intervenir en el tema tractat i procurar algun pacte, alguna reforma. S'ha de poder intervenir per poder donar sortida al problema tractat. Cal passar de la realitat ficcionada pel documental a incidir sobre la mateixa realitat, a implicar-se sobre la mateixa realitat per transformar-la. El documentalista s'ha d'indignar davant de la injustícia mostrada i reconstruir la història que hi ha desdibuixada en la realitat per tal de poder modificar-la cap un bon final.

Els documentalistes, reporters o fotoperiodistes han de treballar en equip, hauran de crear en equip. Grans grups de professionals coordinats i treballant per un mateix objectiu: grans grups de recreadors de veritat treballant junts. El quart poder s'hauria de perfilar d'aquesta manera. Les xarxes d'internet permeten això. Permeten visualitzar les mateixes problemàtiques a diferents llocs del planeta, s'han de pressionar els poders. El poder mediàtic independent hauria de ser així. Els mitjans de comunicació independents han de ser crítics amb el poder, han de reconstruir realitats i dirigir-les cap als legisladors, cap als que prenen decisions cap als líders d'opinió, cap als empresaris i, sobretot, cap a la gent.

Ara bé, tot documental o reportatge, simplificant molt, consta de dues grans realitats. Una realitat més objectiva (els fets mostrats en brut), però que també és reconstruïda. I una realitat més subjectiva que parteix de la interpretació d'aquests fets. La subjectivitat davant d'un fet podria conduir cap a la construcció de diferents documentals, és l'efecte Rashomon. Els observadors d'un mateix fet tenen percepcions diferents de la realitat, la reconstrueixen de forma diferent, encara que semblant. Per això, per fer una reconstrucció prou acurada de la realitat cal tenir en compte totes les percepcions.

Segons Kapunzinsky, "perquè allò que escrivim [o filmem] en un reportatge prové de la gent i les relacions jo-ell i jo-els altres; la seva qualitat i la seva temperatura repercutiran en el text final. Depenem de la gent, i el reportatge és potser el més col·lectiu dels gèneres literaris". La realitat en definitiva depèn d'aquesta percepció col·lectiva i el documentalista ha de reconstruir-la acostant-se a la objectivitat, posar-se a la pell de cadascun dels col·lectius implicats. I la col·lectivitat de documentalistes ha d'aconseguir reconstruir conjuntament una realitat més objectiva per pressionar els poders.

